

УДК 37.042.2 37.018.26

Синякова Віра Богданівна

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедра теорії та технології соціальної роботи
Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова
м.Київ, Україна

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ І ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ГЕНДЕРНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

В статті визначено пріоритетність гендерного виховання в умовах сучасного українського суспільства, проведено диференціацію понять статеве та гендерне виховання. Також в статті розкрито зміст гендерного виховання та компоненти його соціально-педагогічного та психологічного супроводу. Визначено пріоритетність ЗМІ, як фактору соціалізації і наголошено на необхідності його доцільної педагогічної організації. Проаналізовано гендерні характеристики соціального педагога та їх вплив на професійну діяльність.

Ключові слова: гендер, гендерне виховання, супровід, гендерна культура, маскулінність, фемінність.

Вступ. Пріоритетною метою модернізації виховання сучасного українського суспільства є забезпечення його високої якості. Модернізація системи гендерного виховання в умовах реалізації державних вимог на сьогодні є особливо актуальною. Важливий напрямок модернізації виховання – сприяння гендерній соціалізації особистості, здатної реалізувати себе в соціальному просторі.

Гендер – це соціально-педагогічна характеристика, за допомогою якої визначаються поняттям «чоловік», «жінка». Соціалізація – процес засвоєння соціальних норм, правил, особливостей поведінки, процес входження індивіда в соціальне середовище. Гендерна соціалізація – процес засвоєння індивідом культурної системи гендеру того суспільства, в якому він живе, своєрідне суспільне конструювання розходжень між статями [6].

Гендерний підхід у вихованні – це індивідуальний підхід щодо прояву дитиною своєї ідентичності. Цей підхід дає особистості вільний вибір дій щодо самореалізації, допомагає бути достатньо гнучкою і вміти використовувати різні можливості поведінки.

Впровадження гендерного аспекту виховання пов'язано з входженням України до європейського простору, що побудований на засадах егалітарності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічні засади гендерної педагогіки та гендерного виховання, зміст гендерного підходу в освіті активно розробляють В.П.Кравець, О.А.Луценко, О.С.Цокур, Л.В.Штильова та інші. Проблеми формування гендерної культури молоді досліджують Т.В.Говорун, О.М.Кікінежди, О.Б.Кісь, Н.М.Лавриненко. Над питанням гендерного виховання підлітків працюють С.Т.Вихор, О.Антипова. Дослідники Т.О.Дороніна, І.В.Іванова, Л.С.Кобелянська, В.П.Кравець, О.А.Луценко, О.М.Любарська, І.С.Мунтян, О.С.Цокур, Н.Д.Чухим звертають увагу на потребу підготовки кадрів, які володітимуть методикою та технологією здійснення гендерного виховання, будуть мати відповідний рівень гендерної культури. В.В.Васильєва, Т.П.Голованова, Л.І.Міщик досліджують особливості формування гендерної рівності майбутніх соціальних педагогів в умовах соціального партнерства. Попри багатоаспектність наукових розвідок із гендерної тематики у освітній сфері, недостатньо вивченим залишається соціально-педагогічний і психологічний супровід гендерного виховання.

Метою статті є розкрити поняття соціально-педагогічного і психологічного супроводу гендерного виховання та його основні складові.

Виклад основного матеріалу. Найбільш близь-

ким за змістом до гендерної виховання, а саме тому вимагає термінологічної диференціації, є статеве виховання підростаючого покоління. Статеве виховання – процес, спрямований на вироблення якостей, рис, властивостей, а також установок особистості, що визначають детерміноване суспільством ставлення індивіда до представників іншої статі.

Мета статевого виховання – це формування розуміння сутності норм і установок щодо взаємовідносин статей та потреби керуватися ними в усіх сферах діяльності базуючись на знаннях про анатомію і фізіологію репродуктивної системи людини.

Для досягнення необхідного соціального ефекту в процесі статевого виховання необхідно вирішити низку завдань:

- виховання соціальної відповідальності у взаєминах між людьми жіночої та чоловічої статі;
- прагнення мати міцну, дружну сім'ю, що відповідає сучасним вимогам суспільства;
- здатності розуміння інших людей і почуття поваги до них не тільки як до людей взагалі, а й як до представників чоловічої або жіночої статі, здатності враховувати і поважати їх специфічні статево-особливості в процесі спільної діяльності;
- здатності і прагнення оцінювати свої вчинки по відношенню до інших людей з урахуванням статевої приналежності [5].

Зміст гендерного виховання школярів полягає у формуванні гендерної культури особистості. Це її базовий компонент, який передбачає наявність у підростаючого покоління адекватних уявлень про роль в сучасному суспільстві і життєвому призначенні чоловіків і жінок; знань про сутність і зміст понять «гендер», «гендерні стереотипи», «гендерні ролі». Майбутні чоловіки і жінки повинні розуміти і приймати свою гендерну роль, бути готовими до її виконання. У підростаючого покоління повинно бути сформоване ціннісне ставлення до своєї статевої приналежності, а також до кохання, шлюбу, материнства і батьківства; недискримінаційне ставлення до представників обох статей, прагнення до досягнення взаєморозуміння у взаєминах між представниками різних статей.

Супровід – означає «слідувати разом з кимось, перебуваючи поруч, ведучи кудись або йдучи за кимось». Поняття «супровід» трактується ними як допомога особистості щодо прийняття рішень в проблемних ситуаціях, відповідальність за дії в яких несе вона сама.

Водночас, супровід – це система професійної діяльності психолога, що спрямована на створення соціально-психологічних умов для успішного навчання

і психологічного розвитку дитини в ситуаціях шкільної взаємодії.

Супровід в психолого-педагогічному сенсі найчастіше розглядається як метод, який забезпечує створення умов для прийняття суб'єктом оптимальних рішень в різних ситуаціях життєвого вибору. Супровід - це завжди взаємодія супроводжувачого і супроводжуваного.

Психолого-педагогічний супровід – система професійної діяльності педагога-психолога, що спрямована на створення соціально - психологічних умов для успішного навчання і психологічного розвитку [3].

Супровід необхідно розглядати як цілісну систему діяльності де обов'язково присутні наступні компоненти:

- систематичне відстеження психолого-педагогічного статусу особистості і динаміки її розвитку;
- створення соціально-психологічних умов для успішності розвитку.

Завданнями соціально-педагогічного супроводу гендерного виховання є:

- психологічне просвітництво учнів, батьків і педагогів з усього спектру гендерних проблем;
- діагностика формування гендерної складової особистісного розвитку учнів;
- консультування учнів, батьків і педагогів з питань гендерних відмінностей і гендерних відносин;
- корекційно-тренінгова робота з розвитку гендерної самосвідомості учнів та гендерної толерантності, з придбання досвіду ефективної гендерної взаємодії і подолання негативних наслідків гендерних стереотипів [1].

Крім того, необхідно мати уявлення про пріоритетні моделі гендерної поведінки.

При всій широті і різноманітності сучасної масової інформації вона повинна бути в певній мірі педагогічно організована. У зв'язку з цим, важливі такі рекомендації:

- виховання слід цілеспрямовано орієнтувати на деяку інформацію або захищати від неї;
- необхідно інтерпретувати загальнодоступну інформацію, уточнювати уявлення про соціальний світ, розвивати інтерес до соціального життя, виховувати Егалітарну свідомість;
- створювати відчуття причетності до подій, явищ, що пов'язані з вирішенням гендерних проблем, викликають переживання ідентичності думок, позицій;
- пропонувати дітям «готові образи» того чи іншого соціального явища, поведінкової моделі (наприклад, «образ сучасного молодого чоловіка / жінки», «образ гарного сина/дочки», «образ справжнього друга / подруги»);
- сприяти формуванню у свідомості вихованців певних соціальних стереотипів (наприклад, «чесний вчинок», «культурна поведінка хлопчика / дівчинки», «відносини в родині»).

Основними умовами для успішної реалізації гендерного виховання підростаючого покоління є:

1) інтеграція зусиль сім'ї, працівників систем освіти та охорони здоров'я у формуванні гендерної культури школярів;

2) підвищення гендерної культури педагогів та батьків. Особливе місце займає створення можливостей для спостереження і реалізації гендерних ролей учнями з неповних сімей, сиротами. Гендерне виховання доповнюється також вихованням культури сімейних відносин, що спрямована на набуття учнями знань про сім'ю і шлюб, родоvodu сім'ї, батьківство і материнство, участь в різних видах діяльності, що

сприяють підготовці учнів до майбутнього сімейного життя.

Слідчими ідеями супроводу гендерного виховання школярів є:

- концептуальні слідства, що базуються на самій ідеї супроводу, в діяльності психолога повинні бути присутніми всі компоненти системи супроводу;
 - змістовні слідства, що визначаються через відбір змісту конкретних форм роботи, в нашому випадку до кожного школяра.
- Змістом соціально-педагогічного та психологічного супроводу гендерного виховання є виховної роботи є створення в учнів наступних уявлень:
- про роль та життєве призначення чоловіків і жінок в сучасному суспільстві;
 - про засвоєння учнями знань про сутність і зміст понять «гендер», «гендерні стереотипи», «гендерні ролі»;
 - про формування розуміння, прийняття і готовності до виконання своєї гендерної ролі; а також відносин;
 - ціннісного ставлення до своєї статевої приналежності, любові, шлюбу, материнства, батьківства [4];
 - недискримінаційного ставлення до представників обох статей.

Соціальний педагог як представник певного гендеру має певні гендерні характеристики. Для того щоб здійснити самодіагностику необхідно усвідомити встановлені закономірності, що можуть вплинути на результативності професійних дій і рішень.

Перш за все, слід зазначити, що жінки перевершують чоловіків щодо вербальних здібностей. Хлопчики та чоловіки перевершують щодо просторових здібностей та більш агресивні. У жінок вище рівень тривожності, показники нейротизму і суб'єктивних (психосоматичних) розладів. У жінок більш високі оцінки очікування невдач. Чоловіки краще розуміють риси, пов'язані з суб'єкт-об'єктною взаємодією. Виділяють більше когнітивну, інтелектуальну сторону. Жінки - виділяють міжособистісні відносини, емпатійні моменти.

Чоловіки і жінки в спілкуванні по-різному ставляться до порад: для чоловіка поради - обмежити свободу, показати свою залежність, для жінки – збільшити силу.

Різна логіка: схильність чоловіків спиратися на узагальнені висновки, жінок - на конкретні приклади з особистого досвіду.

У спілкуванні багато жінок в якості аргументів призводять особисті приклади, логіка будується на особистому досвіді, інтеграції досвіду оточуючих.

Таким чином, можна зробити висновок, що в соціально-педагогічній діяльності важливі як маскулінізм, так і фемінізм. Мускулінізм як гендерне забарвлення соціально-педагогічної діяльності може розглядатися як спрямованість на досягнення соціального успіху, рішення задач. У певних ситуаціях важлива стратегія взаємодії домінуючого, незалежного і компетентного типу, висока самооцінка і висока соціальна успішність, властива чоловічій гендерній моделі. Фемінінізм в діяльності педагога соціального - це орієнтація на створення гармонійних відносин і підтримку рівноваги в спілкуванні, стратегії залежного і підлеглого типу. Фемінне забарвлення соціально педагогічної взаємодії - це висока здатність до емпатії, емоційної чуйності, здатність до виявлення і інтерпретації невербальних ознак поведінки, але, як правило, низька самооцінка, невисока успішність у взаємодії в міжособистісній сфері [2].

Викладений матеріал дозволяє зробити наступні висновки. Для ефективного здійснення соціально-педагогічного та психологічного супроводу гендерного виховання необхідно усвідомлювати його структурований зміст та пріоритетність формування гендерної культури. При формуванні гендерної куль-

тури особистості необхідно враховувати різноманітність всіх факторів соціалізації, а особливо ЗМІ та педагогічно її організувати. Соціальний педагог як фахівець повинен цілеспрямовано використовувати як фемінні, так і мускулінні гендерні ролі в різних ситуаціях гендерної взаємодії.

Список використаної літератури

1. Дресвягина А.В. Гендерный подход в современном образовании // Педагогика и психология: проблемы теории и практики-Вып.1. – Архангельск: Арханг. гос. техн. ун-т, 2008. – С.40-45
2. Єлісеєва Л. Г. Вікова динаміка становлення психологічної статі дитини / Л.Г.Єлісеєва // «Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників психологічних та педагогічних наук»: Міжнар. наук.-практ. конф (Львів, 25 – 26 березня 2016 р.): зб. тез. – Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2016. – С. 55 – 59.
3. Єлісеєва Л.Г. Гендерне виховання як проблема сучасної школи / Л.Г.Єлісеєва // Методологія сучасних наукових досліджень: XII наук.-практ. конф. мол. учених (Харків, 10 – 11 листопада 2015 р.): матеріали конф. – Харків: ХНПУ ім. Г.С.Сковороди, 2014. – С. 19 – 22.
4. Клецина И.С. Практикум по психологии, Гендерная психология. 2-е изд. / Клецина И.С. (ред.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://smart-torrent.org/psihologiya/praktikum-psihologii-klecina-red-gendernaya-psihologiya-izd-t16098.html>. - Заголов. с екрана - мов. Російська.
5. Словарь гендерных терминов / Под ред. А.А.Денисовой /. Региональная общественная организация Восток - Запад: Женские Инновационные Проекты". – М.: Информация – XXI век, 2002. - С.9
6. Цыганкова Г.П. Психология гендерного воспитания в высшем колледже : учеб.-метод. пособие для студентов и кураторов учебных групп / Г.П.Цыганкова. – Мн.: МГВРК, 2009. – 76 с

Снякова Вера

кандидат педагогических наук, доцент
кафедра теории и технологии социальной работы
Национальный педагогический университет им. М.П.Драгоманова
г.Киев, Украина

СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ И ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ ГЕНДЕРНОГО ВОСПИТАНИЯ ШКОЛЬНИКОВ

В статье определена приоритетность гендерного воспитания в условиях современного украинского общества, проведена дифференциация понятий половое и гендерное воспитание. Также в статье раскрыто содержание гендерного воспитания и компоненты его социально-педагогического и психологического сопровождения. Определена приоритетность СМИ, как фактора социализации и отмечена необходимость его целесообразной педагогической организации. Проанализированы гендерные характеристики социального педагога и их влияние на профессиональную деятельность.

Ключевые слова: гендер, гендерное воспитание, сопровождение, гендерная культура, маскулинность, фемининность.

Syniakova Vira

Candidate of Pedagogical Sciences, Ph.D., Assistant Professor
Department of Theory and Technology of Social Work
National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv, Ukraine

SOCIAL-EDUCATIONAL AND PSYCHOLOGICAL SUPPORT OF PUPILS GENDER EDUCATION

The article emphasized the priority of gender education in the modern Ukrainian society. Differentiation concepts sex and gender education. It is noted that the content of gender education in schools is to build culture of gender identity. This is its basic component, which provides for the younger generation of adequate ideas about the role in modern society and life appointment of men and women; knowledge about the nature and meaning of "gender," "gender stereotypes", "gender roles."

The main conditions for the successful implementation of gender education of the younger generation are: 1) the integration efforts of families, workers of education and health in shaping gender culture of pupils; 2) increasing gender culture of teachers and parents. A special place is to create opportunities for monitoring and implementing gender roles students from single-parent families, orphans. Gender education is supplemented by education and culture of family relations, aimed at students acquiring knowledge about family and marriage, family genealogy, fatherhood and motherhood, participation in various activities that contribute to preparing students for future family life.

Key words: gender, gender training, support, gender culture, masculinity, femininity.